

årgång 21 ● nr 2- 2008

nativakkan

Nattvakan

utges av Hudiksvallsregionens fågelklubb (HFK).
Tidningen utkommer med två nummer årligen
och erhålles av samtliga medlemmar i HFK.
Årsavgiften för medlemskap är för närvarande
100 kronor och insättes på pg. 88 94 30-5.

Hudiksvallsregionens fågelklubb

är lokalklubb till Gävleborgs Läns Ornitologiska Förening (GLOF). Medlemskap i HFK är dock oberoende av medlemskap i GLOF. HFK:s verksamhetsområde utgörs av Hudiksvalls och Nordanstigs kommuner.

Lokalklubben har till syfte att samlar och stimulera intresset för fågelfaunan och skyddet av fågelmiljön i Hudiksvalls och Nordanstigs kommuner. Dessutom skall föreningen verka för att sprida kunskap i fågel frågor genom kursverksamhet och exkursioner. Föreningen skall vara ett forum där medlemmarna inspirerar och informerar varandra. En viktig uppgift för föreningen är att vara drivande i vissa frågor med anknytning till fågelskydd.

Styrelse

Ordförande: Mats Sundkvist, Båtmansvägen 6

824 40 Hudiksvall, Tel. 070-698 69 11

Vice ordförande: Kristina Sjöström, Välsta 62

824 94 Hudiksvall, Tel. 0650-74 30 87

Sekreterare: Karin Svensson, Blockvägen 16 F

824 34 Hudiksvall, Tel. 070-51 348 66

Kassör: Lars-Göran Lindström, Slåttervägen 13

824 40 Hudiksvall, Tel. 070-629 15 24

Övrig ledamot: Jonas Lind, Blockvägen 9

824 34 Hudiksvall, Tel. 070-307 32 82

Suppleant: Bo Fagerström, Dalgatan 10

824 42 Hudiksvall, Tel. 0650-59 51 58

Suppleant: Niclas Vallin, Bergevägen 9

820 77 Gnarp, Tel. 0652-141 20

Följ med HFK på exkursion

Hudiksvallsregionens fågelklubb har ett digert utflyktsprogram under alla årstider.

Tryckt av:
Tryckpressen
Borås

Sett i markerna

Våren - Sommaren 2008

Mats Axbrink

Häckningar

Efter det goda sorkåret 2007 så verkade det under vintern som att det skulle bli ännu bättre 2008, men som så många gånger förr tycks delar av sorkstammen ha kraschat under vårvintern. Ringmärkning av slaguggla visade på ojämna kullar och få ugglor hördes spela i mars. Fler kattugglekullar än tidigare noterades dock, kanske var det trots allt lite mer sork i jordbruksmarken än i skogen. Två konstaterade häckningar av berguv var mycket glädjande.

Häckningarna hos dagrovfåglarna gav både ris och ros. Efter många bra säsonger för havsörnarna

Fortsättning sidan 22

INNEHÅLL NR 2 - 08

Sett i markerna	3
<i>Mats Axbrink</i>	
Nordsångare	4
<i>Lars-Göran Lindström</i>	
Pältsan	8
<i>Lars-Göran Lindström</i>	
Nytt fågeltorn vid soptippen	16
<i>Mats Axbrink</i>	
Läsarnas bilder	17
Kungsfåglar	18
<i>Lars Göran Lindström</i>	
Program	20

Foto på denna sida. Ägretthäger, Vågen, Hölick juni 2008. Kjell Johansson

Foto på framsidan. Stormfågel från Runde, Norge. Lars-Göran Lindström

Foto på baksidan. Fåglar från sommaren 2008. Överst till vänster skärfläcka, till höger tordmule. Mellanraden till vänster rosenfink, till höger smålom. Underst till vänster svarthuvad mås, till höger röd glada. Lars-Göran Lindström

Nordsångare, Abisko juni 2008. Foto: Lars-Göran Lindström.

Nordsångare

Text och foto Lars-Göran Lindström

Nordsångaren är den tätting, av de i Sverige regelbundet förekommande, som flyttar längst och kommer senast tillbaka från vinterkvarteren.

I BÖRJAN AV JUNI BÖRjade jag av två orsaker fundera på att senare under månaden ta en tur till Abisko. Dels kände jag ett enormt sug av att besöka fjällen när jag var i Kiruna på en begravning och tittade ut över de till stor del snöklädda fjällen och dessutom var jag rätt sugen på att åka upp och fotografera en av de sällsyntaste arter som förekommer hos oss, nordsångaren.

I Sverige anträffades arten första gången 1881 i Karesuando och under 1940- och 50-talen fanns en liten fast stam i Abiskoområdet. Under den senaste 20-årsperioden har nordsångaren framför allt rapporterats från fjälldalarna runt Ammarnäs och Tärnaby i Lycksele lappmark samt återigen från Abiskoområdet. Att fynden till så stor del kommer från dessa områden kan förmodligen

till stor del förklaras av en högre ornitologisk aktivitet i dessa marker jämfört med fjällen i övrigt. Annars finns ströfynd rapporterade relativt jämnt fördelade längs fjällkedjan från Åsele lappmark till Karesuando. Dessutom har flera sjungande hanar rapporterats från Västerbotten och Norrbotten. Dessa fynd kan möjligen ha ett samband med förekomsten i mellersta Finland på andra sidan Kvarken. Under 1950- och 1960-talen gjordes några fynd inklusive två häckningar i nordligaste Värmland och västra Dalarna. Även under senare tid har några enstaka fynd gjorts i de södra fjälltrakterna.

Totala antalet häckande par i Sverige är mycket svårbedömt, men förmodligen häckar mellan 25 och 100 par årligen i Sverige. De senaste säkert konstaterade häckningarna var i Abisko 1993, 1996 och 2006 samt utanför Kiruna 2002.

Nordsångaren är utbredd från Alaska i öster till nordligaste Skandinavien i väster. I Norge fanns arten redan i slutet av 1800-talet i stora delar av Finnmarken, alltså i samma område där den allttjämt förekommer med cirka 100 par. I Finland finns den mest i norra Lappland med några tusen par.

Nordsångarens utseende påminner om lövsångarens. Gröngrå ovasida och smutsvit undersida med ett distinkt och långt, ljusst ögonbrynsstreck samt ett kort, smalt vitaktigt vingband. I Sverige påträffas arten i regel i fjällbjörkskog med rik undervegetation

Eftersom nordsångaren normalt anländer väldigt sent till Sverige, under andra hälften av juni (tidigaste fynddatum är 31/5) så skulle jag hinna få sommarlov innan det eventuellt dök upp någon fågel i det säkraste området för arten i Sverige, Abisko. Jag var in och kollade "Svalan" på nätet och den 17/6 kom en rapport om en sjungande fågel vid den västra tunnelmynningen (det går en drygt en kilometer lång järnvägstunnel genom Nuolja mellan Abisko och Björkliden).

På midsommardagskvällen tog jag bussen till Ljusdal för vidare transport med tåg till Abisko. SJ hade tagit över trafiken till övre Norrland några dagar tidigare och om det inte märktes på något annat vis så märktes det på biljettpriset, nästan det dubbla jämfört med tidigare. Skall man åka med SJ så ska man inte göra som jag brukar göra, köpa biljett på tåget, utan i god tid innan beställa resan och då få en betydligt billigare biljett.

Eftersom man är väldigt beroende av vädret vid fotografering så hade jag noga kollat väderleksrapporterna dagarna innan och dessa hade inte direkt varit lovande. Regn kunde med ganska stor säkerhet utlovas och mycket riktigt när jag vaknade på morgonen, när tåget var i Boden, så regnade det. Regnandet fortsatte och när vi kom till Kiruna så regnade det fortfarande och det var dessutom kallt. Jag kände mig lite missmodig och tänkte att idag blir det i alla fall inget knäppande på någon nordsångare, men bara ett par mil efter Kiruna började det ljusna och när jag kom till Abisko hade regnet upphört och det fanns till och med en del blå fläckar på himlen.

Efter att ha ordnat rum för natten på turisthotellet började jag att vandra efter "rall-
arvägen" (användes som transportväg när järnvägen byggdes 1900-1902) mot den västra tunnelmynningen. De cirka sex kilometrarna avverkades på drygt en timme och när jag kom fram var det fortfarande uppehåll men mulet. Jag började leta och lyssna efter sångaren men eftersom den mest sjunger på natten och det nu var mitt på dagen hörde jag ingen fågel. Efter två timmars letande var jag nära att ge upp och gå tillbaka till Abisko för att återkomma under natten. Men då hörde jag en snabb, svirrande drill som måste komma från nordsångaren och strax upptäckte jag fågeln i den täta björkskogen. Måste erkänna att det kändes lite speciellt att stå och titta på en så liten

fågel (även om jag har sett arten flera gånger tidigare) och tänka på att den flugit hela den långa vägen från Sydostasien, kanske Indonesien. Under den närmaste halvtimmen fick jag de bilder som jag ville ha även om många blev oskarpa på grund av för dåligt ljus och för långa slutartider. Glad och nöjd gick jag tillbaka till Abisko och åt en god middag och tittade på EM-fotboll (Spanien – Italien) på kvällen tillsammans med en massa spanjorer och eftersom Spanien vann var stämningen hög.

Dagen efter tog jag linbanan upp på Nuolja och vandrade uppe på fjället. Frapperande var att det fanns så lite fågel. Jag kunde gå ett par kilometer utan att träffa på en endaste fågel. Jag hittade dock ett par fjällabb som trots att fjällämmelbeståndet hade kraschat försökte sig på att häcka. På kvällen tog jag tåget tillbaka till Hudiksvall och som vanligt denna sommar så var det försenat.

Fakta från Artdatabanken. Martin Tjernerberg.

Kommer man för nära boet går fjälllabben till attack. Hann få denna bild innan jag sprang undan.

Pältsan

Pältsan eller Pältsa (1 444 m) är Sveriges nordligaste högfjäll och ligger vid gränsen till Norge i norra Lappland väster om Tretriksroset. Pältsans berggrund är mycket kalkrik, vilket gett berget en rik flora. Många sällsynta växtarter växer där.

Text och foto Lars-Göran Lindström

I SLUTET AV 1980-TALET när jag precis hade börjat att skåda fågel var jag och två kompisar och fiskade i den nordligaste delen av Lappland. Då såg jag för enda gången hitills häckande rödstrupig piplärka. Övriga arter som jag då för första gången kom i kontakt med var bergand och mosnäppa. I våras väcktes tanken att jag på nytt skulle besöka den

allra nordligaste triangeln i vårt land dels för att kanske hitta den ovanliga piplärkan men också för att besöka vårt nordligaste högfjäll Pältsan och dess blomrika omgivningar, för att fiska och för att göra en kortare fjällvandring. Jag pratade med min grabb Micke om mina planer och han blev intresserad direkt och ville följa med.

Första dagen

På morgonen fredag den 11/7 startade vi vår färd från Kalix mot Kilpisjärvi som är gränssjö mellan Sverige och Finland längst uppe i norr. Trots att vi redan var långt norrut så hade vi 48 mil att åka innan vi var framme. Vädret var i början helt bedrövligt, regnet öste ner och stora vattenpölar bildades efter vägen. Risken för vattenplaning var uppenbar. Vid Pello korsade vi gränsen och åkte över på finska sidan. Ganska snart upptäckte vi att den finska vägstandarden var betydligt bättre än den svenska. Trots ösregnet bildades inga pölar på vägen och trafiken var mycket gles så det gick att hålla en högre fart trots att hastighetsbegränsningen var 100 km i timmen mot 110 på den svenska sidan.

Vid Karesuando åkte vi tillbaka till den svenska sidan för att tanka (trots högt bensinpris i Sverige var det ännu dyrare i Finland). Redan i Karesuando var det oerhört mycket mygg så vi förstod vad som väntade oss. I Karesuando tar vägen på den svenska sidan slut och för att fortsätta mot nordväst så måste man åka på den finska sidan av Könkämäälven.

Över Kilpisjärvi går båttrafik cirka sju kilometer och vi hoppades att nästa tur skulle gå snart efter vår ankomst men vi hade inget flyt. Båten hade gått 20 minuter innan vi kom fram och nästa båt skulle gå om nästan fyra timmar. Det alternativ som återstod var att vandra mot Treriksröset elva kilometer bort.

De elva kilometrarna var ganska lätta att vandra och efter knappt tre timmar var vi framme vid det monument i sjön Koltajaurer som markerar gränsen mellan Sverige, Norge och Finland. År 1897 byggdes ett röse av ryssar och norrmän för att markera de tre rikenas gräns, Norge, Ryssland (nuvarande Finland) och Sverige. Meningen var att placera så kallade "Hjärtestenarna", försedda med de olika ländernas vapen på.

Ingen svensk var närvarande på grund av att Sverige och Norge inte kunde enas om en gränskommissarie, och detta ledde till att det blev ett vanligt stenröse istället.

År 1901 hade enigheten uppnåtts angående en ny gränskommission. Röset skulle cementeras men dessvärre räckte cementen enbart till överdelen, vilket medförde att röset ganska snabbt blev illa medfaret av väder, vind och isgång. Nuvarande röset blev uppfört år 1926.

Vädret var perfekt och vi hade en otroligt fin utsikt mot högfjällen i Norge. På vägen hade vi sett den enda fjällvråk som vi skulle se på vår vandring. Lämmelbeståndet som hade sett så lovande ut hösten innan hade kraschat fullständigt och det var nog inte många fjällvråkar som gått till häckning.

Nu var det dags för mat och tortellinin som lagades till smakade utmärkt. Intill vårt rastställe häckade tydligen en stenfalk. Den kom varnade, flög runt oss och passerade då alla de tre nordiska länderna.

I mitten av juni hade jag skadat höger hälsena när jag spelade fotboll mot 9:ans elever dagen innan skolavslutningen. De första elva kilometrarna hade jag inte känt så mycket

Hona av snösparv. Foto: Lars-Göran Lindström.

Micke vid Treriksröset. Sjön heter Koltajaure och fjället i bakgrunden till vänster heter Barras och ligger i Norge. Det var där som Laestadius först hittade Laestadius- eller Pältsavallmon.

av hälsenan men nu när vi gjorde en paus så stelnade jag till och den kändes mera.

Efter rasten fortsatte vi efter Nordkalottleden mot Pältsan. Vi skulle gå cirka sju kilometer till innan vi skulle slå läger för natten. Det steg ganska kraftigt i början och min hälsena gjorde sig mer och mer påmind. Till sist kunde jag bara ta små steg och det gick minst sagt sakta och gjorde ganska ont. Efter ett par timmars kämpande (från min sida) hade vi nått toppen av stigningen och det var inte mer än en kilometer till nattens lägerplats.

Micke gick i förväg och letade reda på en bra tältplats bland alla stenar i det sterila och kala området. Ryggssäcken åkte av, tältet restes och liggunderlag och sovsäck lades in i tältet.

Vi fixade våra fiskespön och gick ner till sjön och började att kasta. Vi gick runt hela sjön utan att känna en enda fisk. Troligtvis var sjön fisktom. Ingen bra början på fisket. Men fågellivet var desto bättre. Alldeles

intill tältet häckade ett par snösparv (så här långt norrut behöver man inte komma så högt för att hitta snösparv) och inte långt ifrån höll ett par lappsparv till. I sjön låg både alfågel och svärta och vid stranden häckade rödbena, mosnäppa och större strandpipare. Ett par silvertärna besökte också sjön.

Andra dagen

Vädret var bra när vi vaknade nästa dag. Växlande molnighet och nästan vindstilla. Det sista kanske inte var så bra med tanke på den enorma mängd mygg som vi blev angripna av men det var ju bara att använda myggstiftet flitigt.

Dagens mål var Kummajokk som rinner cirka en kilometer söder om Pältsastugorna. Som tur var så kände jag mig bättre i hälsenan och vandringen gick utan några större problem. Efter ett par kilometer såg jag på långt håll en stor rovfågel komma flygande från sydväst. Det var en ung havsörn som troligtvis hade tagit en tur från norska kusten in

Vattenfallet i Nirrijokk eller Kummaeno.

över de svenska fjällen. Det häckar nämligen inte havsörn här uppe och sträckan från norska kusten, cirka fem mil, flyger örnen på ett par timmar.

Efter ytterligare några kilometer stannade vi vid en sjö och provade på nytt fiskelyckan men även här gick vi bet. Det fanns dock fisk i denna sjö för vi såg yngel efter stränderna. När vi för cirka 20 år sedan var i de här trakterna så fick vi fisk i varje sjö, mest harr men även en hel del röding och någon staka laxöring, men den här gången verkade det svårt. Vi fortsatte vår vandring och passerade snart den högsta punkten på leden (900 m). Där hittade vi ett tjugotal isranunkel som är den art som växer på de högsta nivåerna (har hittats på 2370 m höjd i Sydnorge). Vi kunde nu i det klara vädret se

Pältsans spetsiga topp och snart kunde vi blicka ned mot Pältsastugorna. Väl framme vid stugorna gick Micke och pratade med stugvärden, en äldre man från södra Sverige med lite finsklingande dialekt. Han kände sig nog lite ensam för han var väldigt pratglad och berättade bland annat att knappt 400 vandrare per åt brukade övernatta i stugorna, mest normän och finländare. Efter en kort paus gick vi den sista kilometern och slog upp vårt tält vid jokken som har flera olika namn, i början Nirrijokk eller Pältsajokk och längre österut Kummajokk eller Kummaeno (eno är finska och betyder älv medan jokk mera anspelar på en bäck).

Kummaeno rinner genom Kummadalen som är frodigt grön till skillnad från den karga och steniga högplatån Tuipal mellan

Blåhake, Nirjijokk juli 2008.

Trerikersröset och Pältsan. Älven rinner ut i Könkämäälven (ett av Torneälvens källflöden) vid Kummavoupio som tidigare var den nordligaste boningen i Sverige.

Ett par hundra meter nedströms vår tältplats kastade sig jokken utför ett cirka 40 meters högt vattenfall. ”Är man inte ute efter unika örter och gräs utan helt enkelt vill fröjdas åt Floras överdåd ska man gå till det vattenfall som Nirjijokk bildar några hundra meter från Pältsastugorna. Det är i sig utomordentligt vackert; jag skulle tro nu efter alla regleringar ett av de tjugigaste som vårt land kan visa upp. Men allra stiligaste är den ravinbrant som ständigt bestänks av fina vattendroppar från fallet. Där blommar många fagra örter. Aldrig såg jag trollius så storrosig som här, inte heller rödblåran så frodig. Lite i skymundan stod också en rallarros eller mjölke, som man knappast väntat finna vid Pältsas fot” så skriver Birger Lundberg i boken ”Längst i norr från” 1966.

Efter att ha ätit en välförtjänt måltid började vi att gå nedför jokken för att fiska. Enligt samme Lundberg så ”är Nirjijokk liksom Kummajokis övre del mycket rik på harr

och öring”. Detta såg vi inget av. Jokken var lika trögfiskad som de sjöar vi provat tidigare. Från en hög ås som gick intill jokken såg vi ett par fina harrar men vi lyckades inte locka någon att hugga på våra beten. Jokken var ibland mycket svår att gå efter med övermanshöga viden att ta sig igenom. På andra ställen kunde man gå efter fina sandstränder. I ett av videområdena hörde jag blåhakens karakteristiska varningsläte, låter som en flaggstångslina, och kunde också snart få syn på den vackra fågeln med den vackra sången, fjällens näktergal, där den full med mat i näbben var på väg att mata sina ungar.

Efter att ha fiskat oss ner ca fem kilometer efter jokken utan att få någonting återvände vi till tältet efter den rullstensås som sträcker sig en och en halv mil genom Kummadalén.

Tyvärre så blev det inte tillfälle att bestiga själva Pältsan, tiden räckte inte till men ett utdrag ur boken ”Stiglost land” av Svante Lundgren från 1949 visar hur rik floran är på detta berg.

”Pältsa blommade. Fjället är ju känt som ett av de botaniskt mest intressanta i landet. Överallt i branterna, där vattnet sipprar igenom den kalkrika skiffern, klättrade blomstren. Slutningarnas fot kläddes in i gröna ängar med smörbollor och täta fält av fjällviol. Längs rännen tecknade gråviden ett strimmigt färgmönster in i och ovanför det samlade gröna. Lite högre upp kom fjällsippan, *Dryas octopetala*, i stor myckenhet, ofta bildande sammanhängande mattor, där den var så gott som allenarådande. Blommorna var också ovanligt stora och prunkande. Fjällsippan klättrade mycket högt i branten, blandades småningom med mossljung (*Cassiope hypnoides*) och nätvide (*Salix reiculata*). Kantljugen (*Cassiope tetragona*) blommade i stora mängder. På gränsen mot blockhaven möttes slutligen Pältsas egen blomma, fjällvallmons varietet: *Papaver Laestadianum*, med genomlysta,

skirt gula kronblad och hängande dropplika knoppar, så ömtåligt storblommig och bräcklig som om den komme direkt ur ett växthus. Isranunkeln fann sig bättre och bättre till rätta ju högre vi kom, och på själva topplatån blommade den bäst”

Det var Lars Levi Laestadius som 1850 upptäckte vallmon, inte på Pältsan utan på ett grannfjäll i Norge, Barras, en mil norrut. Arten är kalkkrävande och växer huvudsakligen i rasmarker och flytjord. Arten växer i Sverige endast på Pältsan och finns dessutom på ett par angränsande fjäll i Norge. Vid en inventering av Länsstyrelsen i Norrbotten 2005 hittades 476 exemplar på två av Pältsas fyra toppar. De övriga två kunde inte inventeras på grund av dåligt väder.

Lars Levi Laestadius är mest känd som väckelsepredikant men även som en duktig botanist. Han föddes i Jäkkvik i södra Norrbotten år 1800 och avled 61 år senare. Han arbetade först som kyrkoherde i Karesuando där han inledde en kamp mot dryckenskapen. År 1845 genomled han en svår personlig kris och därefter framträdde han som botpredikant med ett mustigt och fångslande språk. Han startade nu också en växande väckelserörelse. Efter sin död splittrades församlingen upp i två riktningar, väst- och östlaestadianer. Östlaestadianer är mera toleranta och skiljer sig inte mycket från andra kristna medan västlaestadianer har en sträng uppfattning om vad som bör karaktärisera en kristen människa. Grannlåt som gardiner, blommor, färggranna kläder och TV är saker som man inte vill befatta sig med.

Lars Levi Laestadius var en framstående kännare av Lapplandsfloran. Han hade en koja i Kummavuopio som gav upphov till Sveriges nordligaste bosättning. Han hade 6 500 växter i sitt herbarium och skrev mängder av vetenskapliga artiklar.

Trots att vi inte besteg Pältsan så hittade vi många olika växter som jag fotograferade

Laestadius- eller Pältsavallmo. Foto: Edvin Nilsson. Bilden tagen från Nordisk fjällflora av Örjan Nilsson.

med mitt normalobjektiv. En del av dessa kan ni se på nästa sida.

Tredje dagen

Morgonen var lika fin som den föregående dagen. Visserligen lite kallt men solen sken från en nästan klarblå himmel. Vi tog ned tältet och packade ihop våra grejor. Klockan 14.00 skulle en båt gå över Kilpisjärvi så det gällde att komma iväg så vi inte återigen skulle missa båten. Vi hade flera ganska tunga stigningar framför oss men som tur var kändes hälsenan ännu lite bättre än föregående dag. Som vanligt startade jag lite före Micke, han brukade hinna ikapp efter en liten stund. Stigningen från Kummadalen gick bra och när vi kom upp på högsta åsen hade vi en otroligt fin utsikt över dalen och fjällen Pältsan och Måskokaise i väster.

Efter ett par timmars vandring passerade vi samma sjö som gått förbi dagen innan och vi prövade återigen vår fiskelycka men även nu utan resultat. Nu var snart alla stigningar avklarade och vid en liten jockk intill en snöleگا

Isranunkel

Fjällsippa

Kantjung

Fjällviol

Ovan Fjällspira, nedan Fjällvedel

Ovan Svarthö, nedan Lappspira

Fjällripa på kalvfället.

stannade vi och kokade en burk med "Bullens pilsnerkorv". Som alltid smakade korven förträffligt. En kopp kokkaffe avslutade lunchen. Nu visade det sig att vi gått ganska fort och hade gott om tid på oss så när vi återigen tagit på oss våra ryggsäckar och börjat vandringen igen gick vi ganska sakta. Terrängen var tämligen lättgången ty leden gick sakta utför mot Kilpisjärvi.

Vid en liten myr med halvmetershögt vide stötte vi upp en fjällripa. Den flög inte iväg som ripor brukar göra utan sprang bort en bit för att locka bort oss från den kull med ungar som den säkert hade och som gömde sig i videt. Tyvärr hade jag normalobjektivet på kameran så det tog ett tag att få av sig ryggsäcken och byta till mitt teleobjektiv. Ripan hade dock inte försvunnit så långt bort, efter en liten språngmarsch var jag på hyfsat knäppavstånd och ripan blev förevigad.

I god innan båten skulle gå var vi nere vid Kilpisjärvi. Det var till och med så att när vi kom fram till båtlänningen la båten (Malla,

efter ett naturreservat på den norska sidan) till vid bryggan. Den var ganska full med turister som skulle göra den tre kilometer långa vandringen till Treriksröset och sedan tillbaka. Därefter skulle båten gå över till den finska sidan och samhället Kilpisjärvi där vi hade parkerat vår bil.

Efter knappt två timmar började turisterna återvända och båten kunde avgå. I båten, som hade stått öppen, kryllade det av mygg och innan vi åkte så använde samen som körde båten myggspray så kraftigt att det nästa var svårt att andas. Efter en behaglig båttur på ett spelblankt Kilpisjärvi återstod "bara" en resa på 48 mil innan vi var tillbaka i Kalix.

Det blev ingen rödstrupig piplärka och ingen bergand heller men mycket annat.

PS. Fisket hade ju varit uselt men drygt två veckor senare tog vi revansch och fick otroligt mycket fisk, både laxöring och röding på ett annat ställe av fjällvärlden men det är en annan historia. DS

Nytt fågeltorn vid soptippen

FANSMYRENS LAKVATTENDAMM, eller soptippssjön, har under året försetts med ett nytt fågeltorn. Lakvattendammen som byggdes för att ytterligare förbättra reningen av vatten från Ulvbergets soptipp har visat sig vara en riktigt bra fågellokal. Många våtmarksfåglar häckar redan här. Svarthakedopping och sothöna har etablerat sig med flera par och även ett sångsvanspar häckar trots att området känns så litet. Andra häckfåglar är kricka, knipa, gräsand och trana. En hel del andra roliga arter har siktats - rörhöna, årta, skedand och vattenrall och det är väl troligt att någon av dessa arter också försökt häcka i dammen. Många vadare verkar också vilja rasta i området bland annat svartsnäppor och grönbenor. Svalor och gulärlor letar gärna mat här och ses ofta i stora mängder när vädret blir lite sämre. Flera sävsångare sjunger från kaveldunbestånden. Runt dammen

har Seve Sundkvist satt upp ett antal småfågelholkar.

När dammen var klar för några år sedan var det nästan bara från R 84:an man kunde skåda. Det kändes inte så bra att stå på en vältrafikerad väg och skåda fågel. Efter diskussion med kommunen så bestämdes att ett fågeltorn skulle byggas på östra sidan. I vint-ras blev fågeltornet klart och man har en bra överblick över dammen härifrån.

Hur hittar man till fågeltornet?

Lakvattendammen ligger längs vägen mellan Hudiksvall och Forsa. För att komma till fågeltornet så tar man in på en liten grusväg som går norrut från R 84:an strax väster om där nya E4:an kommer att gå. Väl inne på grusvägen så åker du några hundra meter tills du kommer till en utvidgning av vägen. Har du bil så parkerar du här och går ner till vänster så hittar du lätt tornet.

Mats Axbrink

Nya fågeltornet vid lakvattendammen. Foto: Mats Axbrink

Läsarnas bilder

Bergfink. Hugo Martinsson

Sparvhök. Mikael Lindblom

Gulärta. Hugo Martinsson

Sparvhök. Mikael Lindblom

Sångsvan. Mikael Lindblom

Stjärtmes. Hugo Martinsson

Brandkronad kungsfågel, Rigeleje, Kristianstad, Skåne maj 2008.

Kungsfåglar

Text och foto Lars-Göran Lindström

Det finns två arter av kungsfåglar. Dels brandkronad kungsfågel som häckar på kontinenten och som på senare år även börjat häcka sporadiskt i södra Sverige och dels vår vanliga kungsfågel som häckar i barrskog och blandskog över i stort sett hela landet.

Kungsfågel *Regulus regulus*

Kungsfågeln är Sveriges minsta fågel. Den har en kompakt kroppsform, runt huvud och kort stjärt. Näbben är tunn och spetsig. Över hjässan har hanen ett brandgult (honen gult) band med svart kant som inte når ner till ögat. Ögonen omges av ett ljusare grått parti. Ovansidan är grön och vingarna har två vita vingband. Undersidan är gråaktig. Det latinska namnet betyder småkonung.

Den förekommer allmänt över hela landet utom i norra Lappland med tyngpunkt över de södra och mellersta delarna av landet. Födan består av insekter, spindlar och bär. Sången är mjuk och vemodig, något fallande och varar cirka tre sekunder. Den inleds med några höga toner, når maximal styrka i mitten för att sedan ebba ut. Boet placeras vanligtvis i en gran, ofta högt över marken.

En del kungsfåglar lämnar landet under

*Kungsfågel, Nylandet, Hudiksvall maj 2008.
Foto: Lars-Göran Lindström.*

vinterhalvåret, men de flesta är stannfåglar. Detta kan under vissa år leda till att upp till 90 procent av populationen i norr dör som en följd av sträng kyla. Den höga vinterdödligheten kompenseras dock snabbt, eftersom arten lägger två kullar med i genomsnitt nio ungar per kull.

En saga som berättas över hela Europa och även bland nordamerikanska indianer handlar om hur kungsfågeln fått sitt namn: ”Fåglarna kom en dag sams om att välja en kung. De beslöt att den som kunde flyga högst skulle få kungavärdigheten. Örnens flög med mäktiga vingslag allt högre upp i skyn, högre än någon annan förmådde. När han inte orkade mer, ropade han:

- Nu är jag kung! Nu är jag högst av alla!
Men då flög en liten, liten fågel upp från örnens rygg och kvittrade:

- Nej, ännu högre är jag! Nu är jag kung!
Och sen den dagen får den lilla fågeln bära namnet kungsfågel.

Det har överallt ansetts föra olycka med

Brandkronad kungsfågel, Rigeleje, Kristianstad, Skåne maj 2008. Foto: Lars-Göran Lindström.

sig att döda en kungsfågel. I Frankrike tror man att blixten då ska drabba brottslingen, hans fingrar skall förtvina eller att hans boskap skall få dåliga fötter.

Brandkronad kungsfågel *Regulus ignicapillus*

Den brandkronade häckar i löv- eller blandskog men träffas även på i barrskog. Den är lik kungsfågeln och upptäcks och igenkänns lättast på lätet. Är kortflyttare. Skiljs från kungsfågeln på ett framträdande vitt ögonbrynsstreck och svart ögonstreck. Adult hane har ännu eldrödare hjässa som oftast syns även på avspänd fågel. Sången består av en rask upprepning av en och samma fina, tunna ton med något ökande tonhöjd och styrka inledningsvis, avslutad med en kort drill. Den saknar kungsfågelns cykliska rytm. Första fyndet i Sverige var en infångad fågel vid Ottenby i maj 1959. Brandkronad kungsfågel har det senaste årtiondet spridit sig norrut och har de senaste åren häckat i de tre sydligaste landskapen.

Järpe, Startsjön maj 2008. Foto: Lars G Lindström.

Program

vinter-vår

World Bird Watch Day 4/10

Tid: 07:00
Samling: Lillfjärden
Ansvarig: Mats Sundkvist, 070-698 69 11

Som vanligt i oktober skådas det och räknas fågel över en stor del av världen. Om vädret är bra (rätt vind) går turen till Bergön och sträckfågelskådning. Tag med fika.

Bildvisning 18/11

Tid: 19:00
Plats: CUL, Kullgatan 6-8
Ansvarig: Karin Svensson, 070-513 48 66

Bo Gullefors visar bilder från en av världens mest spännande platser, Galapagosöarna. Det blir fågelbilder och massor av andra intressanta bilder. Fika finns att köpa.

Nyårsexkursion

1/1

Tid: 08:00
Samling: Lillfjärden
Ansvarig: Mats Axbrink, 0650-963 87

Traditionsenlig inledning av det nya året. Förra året deltog bara tre personer, hoppas att det blir fler i år.

Bildvisning

27/1

Tid: 19:00
Plats: CUL, Kullgatan 6-8
Ansvarig: Karin Svensson, 070-513 48 66

Gunilla Jansson tar oss med till Sydafrika och vi får bland annat möta noshörningar, lejon och zebror. Fika finns att kopa.

Ugglexkursion

24/2

Tid: 19:30
Samling: Lillfjärden
Ansvarig: Mats Sundkvist, 070-698 69 11

Om du har någonting att sälja eller om du vill köpa något (det skall givetvis handla om fåglar på ett eller annat sätt) hör av er till Lars Göran så sätter jag in en notis i nästa nummer av Nattvakan.

Årsmöte

10/3

Tid: 18:30
Plats: Räddningstjänsten

Sedvanliga årsmötesförhandlingar. Fågelklubben bjuder på fika. Bildvisning/föredrag.

Tisdagsexkursionerna

startar 14/4

Tid: 17:30
Samling: Lillfjärden

Tisdagsexkursionerna startar den 14/4 se mer i nästa nummer av Nattvakan.

Tretåig hackspett, Bromsvallsberget april 2008.
Foto: Lars-Göran Lindström.

Medlemsavgift

Tio av de som betalade sin medlemsavgift i våras glömde att skriva sitt namn på talongen. Jag vet alltså inte vilka som gjort dessa inbetalningar. Inom några dagar kommer en påminnelse om att betala medlemsavgiften. Det kan vara så att du redan har betalt men glömt att skriva namnet. Var vänliga och kolla om du har betalt och hör av dig till
Lars Göran 070-629 15 24

Fortsättning från sidan 3

blev årets resultat riktigt dåligt med många misslyckade häckningar. Däremot kunde vi glädja oss åt att det blev lyckade häckningar hos de två kungsörnspar som finns i vårt område. Liksom tidigare var det fullbesatt i tornfalksholkarna om än med något mindre kullstorlek än under senare år. Det mest trevliga var att det även hittades en häckning pilgrimsfalk i våra trakter där ungarna kom på vingarna.

Våren

”Våren” inleddes med ett mycket oväntat fynd, en röd glada som drog mot norr den 12 februari på Rönnskär. Bland de stora mängder gäss som rastade utanför Hudiksvall i början av april sågs rekordmånga spetsbergsgäss. Det var lite svårt att få en ordentlig uppfattning om hur många det var, men kanske totalt upp emot 15-20 st. Några blås-gäss sågs också i samma område, och även en i Bjuråker. Hannar av svart rödstjärt dök upp utanför Ilsbo den 20 april och i samma veva även på fjolårets häckningsplats vid Håstaholmen. Fågeln på Håstaholmen drog sig dock närmare centrum och sågs under sommaren bland annat vid Tingshuset under omständigheter som tydde på häckning även i år. Kanske valde den en vanlig rödstjärtshona som partner? Den övriga tidiga våren gav inte så många intressanta obsar men i slutet

av april sågs en ägretthäger på Hölick, en rödspov på Malgrynnan och en gravand vid Ornskarpen. Samma art sågs även på Malgrynnan i början av maj. En tidig rördrom spelade i början av maj intensivt vid Storön, Forsa.

Försommarariteter

Det blev betydligt bättre fart på raritetsfronten i slutet av maj och början av juni. En mindre flugsnappare sjöng vid Lövsalen, Hornslandet och en svarttärna höll till vid Tjärnatjärn, Bjuråker under några dagar i slutet av maj. Mycket mer kortvariga var tyvärr sedan en kvintett häftiga försommararter som bara sågs av några få skådare: lundsångare på Gran, vit stork på Nylandet, ängshök i Forsa, rosenstare på Rönnskär samt tretåig mås vid Kuggören. Inte illa!

Nattsångarfynden var inte lika många som ifjol men fem busksångare, tre flodsångare och tio kornknarrar är ett bra resultat. Småfläckig sumphöna har haft några dåliga år i Mellansverige så därför måste den fågel som spelade intensivt vid Hålsjöviken nämnas. I slutet av juni hittades en ägretthäger vid Vågen, Hölick. För övrigt exakt samma lokal som Hälsinglands första ”ägrett” hittades i april 1984. Fågeln vid Vågen hade den goda smaken att stanna kvar i en hel vecka, så att många kunde passa på att njuta av den stora vita hägern.

Nu har jag också varit på Runde, Norges sydligaste fågelberg. Överst havssula, mellanraden storlabb och underst till vänster lunnefågel och till höger stormfågel. Foto: Lars-Göran Lindström.

